

DEN SMALLE BOG

Digitalt kulturtidsskrift. Redigeret af Jakob Brønnum. 10. årgang. ISSN: 2446-0079

Læs Den smalle bog fast

Den smalle bogs skribenter

Kontakt og kolofon

onsdag den 12. november 2025

Monstergendigtning

1000 år gammelt episk langdigt, hvor helten overvinder underjordiske uhyrer såvel som en drage, i ny dansk gendigtning

Beowulf

gendigtet af Sophus Helle

Lindhardt og Ringhof 2025

244 sider, 288 kr.

Af Søren Holst

Det årtusindgamle langdigt om Beowulf (eller Bjovulf, som nogle danske oversættere, inkl. Grundtvig, har foretrukket at kalde ham) er en hjørnesten i den ældste engelske litteratur, omtrent som Edda-digtene i den oldnordiske. Man kan knap finde en dækkende sammenligning i den egentligt danske ordkunst.

Derfor er det også lidt påfaldende, at der – som en af kvadets tidligere oversættere, Andreas Haarder sagde – ikke optræder én ærlig englænder i digtet. Handlingen falder i to afsnit; den første og mest kendte foregår i Danmark, vistnok på Roskilde-kanten, og den anden tilsyneladende i Sverige, som helten vender sejrrig hjem til efter sine bedrifter i første del.

Digtet er imidlertid affattet på oldengelsk, og når den første som i moderne tid udgav håndskriftets indhold, mente at det oprindeligt var skrevet på dansk og siden oversat – så er det, med Sophus Helles ord, ”en ret skør læsning”. Digtet er et stykke (old)engelsk litteratur. Men dets indhold er altså en fortælling, som med stor sikkerhed må være en importvare: Vikingerne tog rigdomme med sig hjem, når de da ikke bosatte sig i det fremmede, som det akkurat var tilfældet i England, men de bragte åbenlyst fortællinger med sig ud.

Fortidens og samtidens ideer

Digtets skandinaviske, og først og fremmest danske, setting er for Sophus Helle udtrykkeligt en begrundelse for at beskæftige sig med det og insistere på at det bør kendes af danske læsere. Som en anden begrundelse kunne man anføre – hvad Helle også indirekte gør – at digtet afspejler en tid og en verden, hvor nyt og gammelt brydes og kulturer står over for hinanden, også på slagmarken, men først og fremmest inde i menneskers hoveder.

Begge de to tidligere betydende Beowulf-tolkere i nyere tid i Danmark, førnævnte Andreas Haarder samt Keld Zeruneith, har understreget samme tematik: Der er en spænding i kvadet mellem en kristendom, som ikke blot er forfatterens, men også forudsættes at være heltens, og som bestemt ikke fordrer pacifisme, men i hvert fald rummer et ideal om ydmyghed – og så en ældre tids kriger-etos, hvor det ikke blot handler om at vinde i kamp, men om at være ”den ivrigste efter ry”. En ære-og-skam-kultur, for nu at misbruge en udbredt etikette.

Den gode historie

En tredje grund bør dog sådan set være den vigtigste: Digtet er en forrygende læseoplevelse. J.R.R. Tolkien skrev i 1936 en vittig artikel med titlen ”The Monsters And The Critics”, hvor han gik i rette med den tidligere forsknings tilbøjelighed til at se gammel digtning som et stenbrud, man kan grave historiske oplysninger frem af. Digtet er ikke en materialesamling, det er en bygning i sig selv. (Hvis man har fulgt med i de sidste 50 års bibelforskning vil man genkende ræsonnementet).

Ud over at være med til at sætte en vigtig retning for den akademiske læsning af digtet (og forfatte en oversættelse til moderne engelsk, der dog først udkom posthumt), byggede Tolkien også på digtet i en anden sammenhæng: Hobbitten, som kom året efter den nævnte artikel. Og det er tydeligt for enhver læser, hvor meget inspiration uhyret Grendel i digtets første halvdel og den navnløse, hævnerrige drage i slutafsnittet har givet til Bilbos møde med Gollum og Smaug i samme rækkefølge.

Oversættelsen

At Beowulf er en klassiker fra den allerøverste hylde, kræver det jo imidlertid ikke en snodet dansk anmelder at fastslå. Det står klart, inden man begiver sig ind til boghandleren efter den nye version. Det spændende spørgsmål er, hvordan akkurat denne versionering er lykkedes.

Jeg benytter med vilje det lidt krukke udtryk versionering, idet den nye udgivelses ophavsmand Sophus Helle på den ene side understreger, at han ikke er kyndig i oldengelsk, og at bogen er en gendigtning og ikke en oversættelse – men forlæggets forløb og form dog ikke desto mindre på den anden side følges med respekt og omhu, hvad der jo ikke behøver være første prioritet i enhver form for gendigtning.

Et indtryk af gendigtningshåndværket gives bedst med et eksempel. Og for læsere, der som Sophus Helle, ikke har lært oldengelsk, er den nærliggende sammenligning jo de eksisterende oversættelser, mest oplagt de to nævnte fra Andreas Haarders og Keld Zeruneiths hånd. Tag for eksempel den skildring af en episode i heltens tidligere liv, som den trælse biperson med det sigende navn Ufred lægger stemme til i digtets 8. sang. Det drejer sig om en dyst i svømning mellem Beowulf og en anden kraftkarl, Breka.

I en gengivelse som tilstræber helt at bibeholde originalens rimskema (hvor verslinjens anden halvdel skal indeholde bogstavrim med den første trykstærke stavelse i første halvdel), lyder det:

dér holdt I i armene havstrømmens bølger,
planerede søvejen, tog næverne i brug,
strøg over havet; strømmen krummede sig,
vinterens brænding. I vandriget stred I
syv nætter, han besejrede dig i svømmekamp,
magtede mere. Morgenen efter
bar strømmen ham ind til stridsraumers rige;
Derfra drog han til sit dejlige hjemsted, ...

(Andreas Haarder, Sangen om Bjovulf, 1984)

Den modsatte yderlighed hvad angår digtets litterære form, er Zeruneiths prosagengivelse, omtrent som Otto Gelstedes gengivelser af Homer:

...da I svømmede ud i havstrømmene. Derude tog I favntag med bølgetoppene, målte søvejene og bevægede jer frem med hænderne og strøg igennem havvandet, mens brændingen slog op med vinterfråde.

I syv nætter sloges I med havets vældige kræfter; han var stærkest og besejrede dig. Ved morgengry kastede havet ham op på de stridslystne raumers kyst, hvorfra han, sit folks yndling, søgte til sit kære hjemland ...

(Keld Zeruneith, Beowulf, 2018)

At der går noget tabt i oplevelsen af digtets form, er selvindlysende. At der også er en hel del vundet med hensyn til at opleve dramaet på nært hold, kan nok heller ikke benægtes.

Helle vælger en tredje vej, hvor den rytmiske gengivelse og opstillingen som vers bibeholdes, men der gives delvis køb på at overholde øvrige formelle krav, som næsten ikke ville kunne undgå at påtvinge gendigteren akavede ordstillinger eller et valg af glosser, som ikke er motiveret af selve indholdet:

så I svømmede ud af sundet og favnede
stærke strømme med jeres arme, I målte
havets veje med hænders væven og smøg
jer frem gennem vandet. Men vinterens
regnskyl fik havet til at syde, og i syv nætter
måtte I slide mod bølgerne. Han slog dig
i svømning. Breka var stærke end dig,
og en morgen blev han kastet op på kysten
i raumarernes rige. Derfra drog han hjem
til sin egn ...

(Sohus Helle, Beowulf, 2025)

Jeg er personligt glad for Haarders udgave, som jeg har læst med mellemrum de sidste 40 år. Den hypnotiske stemning, som rytmen og allitterationerne fremkalder, er en del af digtets effekt. På den anden side kan man godt spørge, om den oplevelse som forfatterens samtidige – der havde digtets oldengelske som modersmål – fik ud af at høre kvadet fremført, mon ikke har ligget tættere på, hvad man som dansker i 21. århundrede ville få ud af at høre Sophus Helles nutidige, men på ingen måde domesticerede, udgave læst højt? Den fortjenere i hvert fald at blive hørt og læst.

Hvis nogen skulle få den tanke at det er noget underligt moderne noget at eksperimentere med formen ved oversættelse af oldtidslitteratur, så råder Danmark jo over et særligt slående bidrag til at sætte akkurat den problemstilling i relief. Den først oversættelse til noget moderne sprog var Grundtvigs danske gengivelse på rimede vers i 1820. Her er et stykke af svømmedysten endnu engang:

I vilde, med jer Svømmen,
Paa Vandet giøre Blæst,
Men drev dog kun med Strømmen,
Alt som I kunde bedst,
For aldrig Det ei keise
Jeg vilde slig en Klik,
Som for den Vende-Reise
I paa jert Rygte fik!
Paa Landet var I friske,
Men Vand kan slukke Ild,
I svømmed, som to Fiske,
Ja snart som døde Sild;
Da sagtnedes Stoheien,
Der Storm og Bølge strid
Jer viiste Vinter-Veien,
Alt i en Uges-Tid!

(N.F.S. Grundtvig, Bjowulfs Drape, 1820)

Forskellene på Haarders og Helles mere tekstnære tilgang er i sammenligning så bagatelagtige, at de kun kan ses under mikroskop, og selv Zeruneith må siges at have behandlet sit forlæg med yderste nænsomhed, når man jævnfører hans arbejde med den store digterpræsts. – Og jeg nævner det virkelig ikke for at forklejne hverken Grundtvigs litterære fingerspidsfornemmelse eller hans forskningsiver. Men det er godt, at vi har både ham og det 20. og 21. århundredes fortolkere.

Indsendt af [Jakob Brønnum](#)

Etiketter: [boganmeldelse](#)

Ingen kommentarer:

[Start](#)

[Ældre opslag](#)

Abonner på: [Kommentarer til indlægget \(Atom\)](#)